

Penningpolitikens inverkan på inlåningsräntor

Skillnader i inlåningsräntor mellan storbanker och nischbanker

Alexander Eriksson Byström & Viktor Dahl

Nationalekonomiska institutionen

Stockholms universitet

HT23

Handledare: Per Petterson Lidbom

Abstract

This study delves into the dynamics of the Swedish banking market, specifically exploring the efficacy of the monetary transmission mechanism in influencing deposit rates among large banks in contrast to niche banks. Through an analysis of historical data on interest rate fluctuations between 2018-2023 (in Sweden) and their consequential impact on deposit rates across two bank categories, this research aims to substantiate the hypothesis suggesting that smaller banks might provide more advantageous deposit rates and that their interest pass-through rate is higher than their established counterparts.

The presence of a deposit guarantee, safeguarding depositor funds through the Swedish National Debt Office (Riksgälden), introduces a mitigating factor in the significance of the risk premium associated with deposits. Consequently, this may influence customers' decision-making processes, diminishing the relevance of risk for the individual and encouraging the public to opt for banks offering the most favorable deposit rates. The deposit guarantee ensures that depositors are not exposed to any risk of losing their funds up to a sum of 1,050,000 SEK.

Therefore, since depositing money up to the deposit guarantee limit is essentially risk-free raises questions as to why deposit rates vary between banks, given that the same financial service is being provided. The results potentially give re-distributional implications from a demographical perspective. That is because older people use the internet to a lesser extent, which is most of the time required to access nichebanks. Internet access is essential because most nichebanks do not provide public accessible offices. Furthermore older generations tend to attribute higher search costs. This means that banks who possess older customer know that they will compare deposit rates to a lower extent enabling larger banks to offer lower deposit rates.

Given that households play a substantial role in bank lending, deposit rates are intricately linked to the policy rate, thereby creating an incentive for savers to select a bank based on the attractiveness of its savings account interest rates.

This study sheds light on critical facets of the Swedish banking market, aiming to contribute to a nuanced understanding of potential structural disparities in deposit rates between major banks and their smaller competitors.

Contents

1	Introduktion	1
1.1	Syfte och frågeställning	4
2	Bakgrund	5
2.1	Den penningpolitiska transmissionsmekanismen	7
2.2	Tidigare forskning på bankbyte och sökkostnader	7
2.3	Konkurrensen på bankmarknaden	8
2.4	Tidigare forskning om interest rate pass-through	10
2.5	Kreditrisk	12
3	Data och metod	13
3.1	Data	13
3.2	Definitioner	15
3.3	Metod	16
3.4	Estimering av ränteintäkter mellan storbanker och nischbanker	18
4	Resultat	20
4.1	Resultat från paneldatamodellen	20
4.2	Estimering av ränteintäkter mellan storbanker och nischbanker	21
5	Diskussion	23
5.1	Resultatens implikationer och brister	23
5.2	Förklaring av resultat och förenlighet med tidigare forskning	24
5.3	Monetära resultatets relevans, trovärdighet och innebörd	26
5.4	Implikationer för lagstiftningsförslag	27
6	Slutsats	28
7	Appendix	31
7.1	Underlag av banker och kreditinstitut för inlåningsräntor	31

1 Introduktion

I maj 2022 beslutade Riksbanken att höja styrräntan från 0 till 0.25 procent. Höjningen utgjorde den första ökningen från noll sedan föregående ränteläge under 2010-talet, då räntan antingen varit noll eller negativ. Talatavull (2023) rapporterar i juli 2023 att de fyra storbankskoncernerna (Swedbank, SEB, Nordea och Handelsbanken) sammanlagt genererat en vinst på cirka 79 miljarder SEK för det första halvåret 2023 vilket var en av många artiklar som gav upphov till en upphettad akademisk och politisk debatt om bankernas roll i ekonomin. Medan Swedbanks VD Jens Henriksson under en intervju i SVT Aktuellt (Sveriges Television, 2023) påpekar att "[...] det är viktigt att banker tjänar pengar" menar den andra sidan av den politiska debatten att vinsterna är problematiska övervinster som bör beskattas (Cervenka, 2023).

Vinsterna kan huvudsakligen tillskrivas räntenettot, vilket definieras som skillnaden mellan kostnaden för inlåning och den ränta banken tar ut vid utlåning av pengar. Enligt Swedish Bankers (2023, s. 10) utgör storbankerna sammanlagt 60 procent av inlåningsmarknaden, och bland dessa banker har 90 procent av den svenska befolkningen åtminstone ett konto (Hauff, 2018, s. 35).

Trots bankmarknadens många aktörer, avsaknad av större formella kostnader förknippade med bankbyte och omfattande mediareportage ökar inte den genomsnittliga sparräntan i takt med utlåningsräntor. Utlåningsräntor höjs medan inlåningsräntorna halkar efter.

Samtidigt finns oklarheter till varför storbankernas sparkontoräntor halkar efter. Givet lättgängliga jämförelsewebsidor som comrpicer eller konsumenternas borde marknaden för inlåning vara relativt konkurrensutsatt - den bank som erbjuder bäst sparkontoränta bör attrahera alla kunder. I praktiken präglas bankmarknaden av trög kundrörlighet vilken skulle kunna förklara varför storbanker kan sätta lägre räntor givet en högre styrränta.

Dessvärre saknas forskning som undersöker hur olika typer av banker – storbanker jämfört med nischbanker – påverkas av styrräntehöjningar i Sverige. Tidigare forskning om styrräntans genomslag på sparkontoräntan i Sverige har genomförts av bland annat Fransson och Tysklind (2016), som fokuserar på effekterna av styrränteförändringar på allmänna marknadsräntor¹. Dock undersöker de enbart sambandet med användning av genomsnittlig inlåningsränta och kollar inte på olika typer av banker. Hansen och Weltz (2011) undersöker hur finanskrisen påverkade styrräntans genomslag, och

¹För exempel STIBOR, inlåningsräntor och bolåneräntor.

Svenska Bankföreningen rapporterar att styrräntan under perioden januari 2022 till 2023 hade ett genomslag på cirka 50 procent på genomsnittliga inlåningsräntor. Ingen av tidigare studier/rapporter studerar alltså hur *olika* typer av bankers sparkontoräntor följer styrräntan.

Globalt finns en mer omfattande litteratur över hur olika banker påverkas av styrränteförändringar. Enligt namn (Rocha, 2012, s. 73) , resulterar en höjning av styrräntan vanligtvis i en större spridning mellan sparkontoräntor hos olika banker². Å andra sidan tenderar en sänkning av styrräntan oftast medföra en mer enhetlig och samordnad minskning av sparkontoräntorna mellan bankinstituten.

En studie från USA (d’Avernas et al., 2023) undersökte hur sparkontoräntespridningen såg ut mellan stora och små banker. De finner att räntespridningen kan tillskrivas preferenser och teknologi. Generellt etablerar sig stora banker i storstäder medan mindre banker etableras i glesbygden. De finner att småbanker generellt erbjuder högre sparkontoränta men sämre tillgänglighet till likviditet.

Det finns däremot viktiga skillnader mellan d’Avernas et al., 2023 studie och vår studie, vilket primärt kan tillskrivas skillnaden i efterfrågan på banktjänster mellan USA och i Sverige. I Sverige saknas fysiska kontor som kan besökas av kunder för nästan samtliga nischbanker.

d’Avernas et al., 2023 betonar också tillgång till likvida medel och tillgång till tjänster som uttagsautomater som en förklaring till att storbanker föredras framför småbanker. I Sverige används kontanter i låg utsträckning (källa Riksbanken) vilket gör tillgång till uttagsautomater mindre relevant än i USA. Det finns således en diskrepans mellan USA och Sverige i studiet av sparkontoräntor, då efterfrågan på typer av banktjänster skiljer sig åt.

Givet att cirka 25 procent av personer i åldern 75-85 år inte har tillgång till internet och att 20 procent av personer i denna åldersgrupp aldrig (inte utför?, vad står i källan?) har utfört bankärenden online (Statistiska Centralbyrån, 2020, s. 8 & 13) väcks frågor kring möjliga fördelningspolitiska implikationer. Äldre personer riskerar missgynnas av skillnader i sparkontoräntor mellan nischbanker och storbanker.

Till följd av att den demografiska målgruppen eventuellt skiljer sig mellan mindre och större banker, som Yankov (2023) påvisar i USA, kan skillnader i sparkontoränta mellan stor och nischbanker få fördelningspolitiska konsekvenser. Äldre personer använder internet i lägre utsträckning (Statistiska

²Studien kollar på Portugal. Se (Yankov, 2023) som finner ett liknande samband i USA samt (Rocha, 2012) som finner ett liknande samband i Australien. Se *studie för en utförlig genomgång av styrräntans genomslag på sparkontoräntan

Centralbyrån, 2020, s. sid) och erhåller högre sökkostnader för bankbyte (Yankov, 2023, s. sid) . För att penningpolitiken ska vara effektiv måste man förstå hur förändringar i styrräntan påverkar sparkontoräntan, särskilt om detta sker asymmetriskt mellan större och mindre banker. Syftet med denna uppsats är att nyansera förståelsen av dessa effekter. Genom att undersöka om det finns skillnader i hur olika banker reagerar på förändringar i styrräntan kan forskningen ge insikter som är relevanta för centralbankens beslutsfattande och för att utforma en effektiv penningpolitik.

1.1 Syfte och frågeställning

Mot bakgrund av den pågående akademiska debatten om bankernas vinster, Riksbankens förmåga att få genomslag på sparkontoräntorna och demografiska implikationer av sparkontoränteskillnader mellan nischbanker och storbanker syftar denna studie till att:

- Uppskatta styrräntans genomslag på sparkonton (fria in och uttag) för nischbanker respektive storbanker.

Undersökning avser bidra med en ökad förståelse kring hur Riksbankens styrräntesättning påverkar sparkontoräntan för nischbanker respektive storbanker och sätta genomslaget i ett monetärt perspektiv vilket tydliggör möjliga demografiska konsekvenser av denna potentiella ränteskillnad. Frågeställningen lyder därför följande:

- I vilken utsträckning får styrränteförändringar genomslag på sparkontoräntan för fria in- och uttag för storbanker respektive nischbanker?

I avsnitt två presenteras bankmarknadens struktur, en överblick över konkurrensläget och övergripande forskning kring sökkostnader och räntepassning. I avsnitt tre presenteras datan och den använda modellen. I avsnitt fyra presenteras resultatet och i avsnitt fem diskuteras resultatet samt dess implikationer.

2 Bakgrund

Banker fyller flera samhällsviktiga funktioner. En funktion är att omvandla sparande till investeringar (“Bank- och finansmarknadsstatistik”, 2022, s. 8). Detta möjliggörs genom att sparare sätter in pengar på en bank (oftast i utbyte mot ränta) varav banken lånar ut dessa pengar till privatpersoner, företag eller andra aktörer mot en högre ränta än den som ges till spararen. Mellanskillnaden på inlåningsräntan och utlåningsräntan blir den vinst banken gör på lånet. Mellanskillnaden kallas räntenetto.

Det finns alltid en risk att de pengar som banken lånar ut inte kan återbetalas av låntagaren. Om sannolikheten ökar för att låntagaren inte kan fullfölja återbetalningen, resulterar det i en ökning av den ränta som låntagaren måste betala. Den högre räntan reflekterar den ökade risken och kallas riskpremie, där den högre risken kompenseras med en högre avkastning.

Bankens alternativkostnad för att låna från allmänheten är nära kopplad till STIBOR-räntan. STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rate) är den ränta banker i Sverige är beredda att låna ut pengar till varandra för på den svenska penningmarknaden. STIBOR kan betraktas som en alternativkostnad till inlåning från allmänheten eftersom de istället kan låna av andra banker. Även styrräntan kan betraktas som en alternativkostnad. Banker kan sätta in pengar på Riksbanken till Riksbankens inlåningsränta eller låna pengar till deras utlåningsränta.

Som sparare finns flera olika möjligheter att få avkastning på pengar. En möjlighet är att placera pengar på ett sparkonto som erbjuder fria in- och uttag. Det ger insättaren flexibiliteten att ta ut pengar närhelst önskas³ samtidigt som ränta genererar pengar. Sedan (datum) måste alla sparkonton täckas av insättningsgarantin, vilket innebär att insättningar på ett sparkonto som inte överstiger 1 000 050 SEK täcks av (med tillstånd av Finansinspektionen) Riksgäldens insättningsgaranti. Det innebär att utifall banken går i konkurs får spararen tillbaka det insatta beloppet upp till insättningsgarantin.

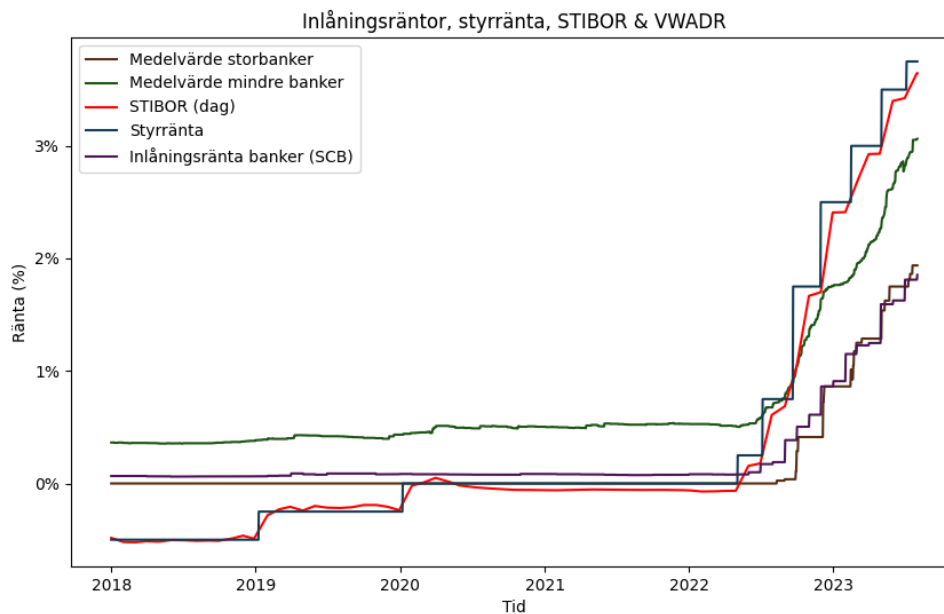
Alternativt kan pengarna låsas in på ett sparkonto under en specificerad tidsperiod eller investeras i mer riskfyllda alternativ, såsom aktier eller fonder. Lägre tillgång på likvida medel resulterar vanligtvis i högre räntor, då banken kan säkerställa att pengarna inte kommer att användas under

³Inom loppet av en dag (Om överföringen signeras före kl. 13.30 en bankdag när pengarna mottagaren samma dag. Överföringar som signeras efter kl 13.30 är tillgängliga för mottagaren nästa bankdag. Bankdagar är alla vardagar utom allmän helgdag, midsommarafton, julafton och nyårsafton, Nordea)

den givna perioden. Banken erbjuder alltså en högre ränta för att säkerställa att de inte behöver tillhandahålla likvidera medel under en specificerad tidsperiod.

Bankmarknaden kan delas in i främst fyra delar: Bankaktiebolag, utländska filialer, sparbanker och medlemsbanker (Swedish Bankers, 2023). Dessutom tillkommer kreditmarknadsbolag som också erbjuder sparkonton. Uppsatsen kommer specialisera sig på bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag.

I december 2022 utgjorde hushållen 42 procent av bankernas utlåning (Swedish Bankers, 2023) vilket enligt Statistiska Centralbyrån (2023) var 2 200 miljarder kronor. Den genomsnittliga inlåningsräntan en sparare fick uppgick till ca 0,9 procent (Statistiska Centralbyrån, 2023). I juli 2023 var den genomsnittliga inlåningsräntan 1,8 procent. Styrräntan var 3,75 procent från femte juli (tidigare 3,50) och genomsnittlig stiborränta för juli var avrundat 3,68 procent.

Figur 1: Medelvärdet av inlåningsräntan för både storbanker och nischbanker beräknas som ett genomsnitt av respektive bankgrupp, baserat på deras underlag. Varje datapunkt i tidsserierna representerar därmed ett genomsnitt av inlåningsräntorna för de ingående bankerna inom de två grupperna. För varje tidpunkt t är värdet ett genomsnitt av de individuella inlåningsräntorna ($Inlåningsränta_t$) för de två bankgrupperna.

2.1 Den penningpolitiska transmissionsmekanismen

Den penningpolitiska transmissionsmekanismen är hur väl penningpolitiken påverkar inflationen i ekonomin. Den penningpolitiska transmissionsmekanismen påverkar inflation genom främst fyra kanaler: Räntekanal, växelkurskanalen, tillgångspriskkanalen och förväntningskanalen. Räntekanal är mest relevant för vår uppsats eftersom den beskriver hur väl en förändring av styrräntan får genomslag på andra räntor i ekonomin, exempelvis sparkontoräntor eller bolåneräntor där vi fokuserar på sparkontoräntor. Hur väl styrräntan får genomslag på andra räntor i ekonomin påverkar hur effektivt Riksbanken kan bekämpa inflationen. I vilken utsträckning sparkontoräntan hämmar inflation genom uppskjuten konsumtion kan diskuteras givet Sveriges höga privata skuldsättning (källa) där bolåneräntor förmodligen har den övergriande effekten på inflation.

Det finns en nära koppling mellan STIBOR och styrräntan. Styrräntan påverkar STIBOR eftersom när Riksbanken ändrar styrräntan, förändras kostnaden för banker att låna pengar från varandra, vilket återspeglas i STIBOR. Riksbanken kan alltså ändra STIBOR och därigenom en av flera alternativkostnader till att låna från allmänheten.

Styrräntan har en positiv inverkan på både inlånings- och utlåningsräntor genom att öka bankernas marginaler. Ökningen möjliggör en konkurrenssituation där banker kan erbjuda mer förmånliga sparkontoräntorna. För privatpersoner skapas incitament att placera sina pengar hos den bank som erbjuder den högsta sparkontoräntan. Privatpersonen har, som tidigare nämnt, ingen anledning att beakta riskerna förknippade med bankkonkurs eftersom insättningarna på sparkonton täcks av insättningsgarantin (upp till 1050000 kr).

2.2 Tidigare forskning på bankbyte och sökkostnader

I Konkurrensverkets (Hauff, 2018) rapport analyserades beteendemönstren kring bankbyte och sannolikheten att komplettera den befintligt använda banken med en annan. Rapporten kollar på hur olika faktorer kan förklara den låga frekvensen av bankbyte eller komplettering. Rapporten utforskar flera aspekter som exempelvis kundnöjdhet, upplevda administrativa kostnader och kostnader förknippade med svårigheter att hitta information om nya alternativa banker (Hauff, 2018, s. 25, 27, 58). Genom en enkätundersökning fann (Hauff, 2018, s. 67) att endast bristande engagemang var en statistiskt signifikant variabel som förklarade varför privatpersoner inte bytt

bank. Dessutom visades att variabel utbildning vara betydelsefull för sannolikheten att komplettera med ytterligare en bank (jfr. Hauff, 2018, s. 68).

Vladimir Yankov (2023) undersöker hur sökkostnader för sparkonton påverkar dess bankers räntesättning på sparkonton i USA. Han genomför flera analyser där han bland annat simulerar hur den amerikanska befolkningens konsumtionsöverskott på sparkonton påverkas av antalet banker på bankmarknaden (Yankov, 2023, s. 42). Yankov finner att den optimala mängden banker på bankmarknaden är sju stycken (för konsumenter i USA). Fler banker gör att kunder jämför sparkontoräntor i lägre utsträckning eftersom det är tidskrävande att jämföra bland många alternativ. En ökad mängd banker resulterar alltså i förhöjda räntenivåer på sparkonton upp till sju banker. Fler banker skapar mer ansträngning för konsumenter vilket minskar aktivt sökande och gör att banker kan sätta icke-konkurrenskraftiga sparkontoräntor.

Medan sparkonton generellt är homogena produkter och därmed enkla att jämföra via jämförelsesidor observerar Yankov paradoxalt en ökad effekt på sökkostnader till följd av internets framväxt. Trenden kan kopplas till att äldre personer, som ofta föredrar sparkonton som sparform, använder internet mindre frekvent än yngre personer. Dessutom använder yngre andra typer av sparformer. Därför kan en negativa trend mellan internets framväxt och sökkostnader utläsas eftersom yngre personer väljer bort sparkonton och äldre utnyttjar internets fulla potential för att jämföra räntor och villkor.

2.3 Konkurrensen på bankmarknaden

Marknadskonkurrens påverkas av flera faktorer, exempelvis antalet producenter eller deras marknadsmakt. I Sverige finns det totalt 123 banker, varav 77 är affärsbanker. Majoriteten av utlånings- och inlåningsmarknaden, cirka 60 procent, utgörs av storbankerna samt 90 procent av befolkningen har minst ett konto hos en av de fyra storbanker⁴ ("Bank- och finansmarknadsstatistik", 2022; Finansinspektionen, 2022; Hauff, 2018).

Koncentration av marknadsandelarna står i kontrast till perfekt konkurrens, där sparkontoräntan banken sätter tas som given. Trots att bankprodukter som bolån och sparkonton är standardiserade och homogena, kan inlåsnings effekter och omfattande regleringar på marknaden påverka konkurrensen. Etablering av en bank kräver ett minimikapital på 5 miljoner EUR (Lag om bank- och finansieringsrörelse, 2004; Svenska Bankföreningen, 2018) och branschen omfattas av diverse

⁴Svenska handelsbanken, SEB, Nordea och Swedbank

regleringar.

Det finns delade åsikter om hur väl konkurrensen fungerar på bankmarknaden. Konkurrensverket (2023, s. 2) lyfter fram flera faktorer som indikerar imperfekt konkurrens. En av dessa faktorer är en trögrörlig kundbas. Som tidigare nämnt uppvisar kunder lågt eller bristande engagemang för att byta eller komplettera bank (Hauff, 2018, s. 66). Det låga engagemanget kan delas upp i två delar: rationellt och emotionellt. Bristande rationellt engagemang innebär att en person inte tror att det finns något att vinna på att byta bank. Bristande emotionellt engagemang innebär att en person inte orkar eller har motivation att genomföra ett bankbyte, även om det skulle gynna personen. Effekten av bristande emotionellt engagemang har en något större negativ inverkan på benägenheten att byta bank.

En trögrörlig kundbas har konsekvenser för sparkontoräntorna på bankmarknaden. Det påverkar sparkontoräntor eftersom en bank kan erbjuda lägre sparkontoränta p.g.a bristande engagemang från kunden att byta bank och därav ta ut en lägre sparkontoränta än vad annars varit möjligt. Detta möjliggör banker att behålla icke-konkurrenskraftiga räntor på sparkonton även fast andra banker erbjuder bättre sparkontoräntor.

Svenska Bankföreningen menar istället (2019, s. 9) att låg kundrörlighet inte nödvändigtvis innebär bristfällig konkurrens. Tvärtom kan en låg kundrörlighet tolkas som ett tecken på kundnöjdhet, där kunder inte väljer att byta bank eftersom de är nöjda. Det skulle indikera en hälsosam konkurrenssituation på bankmarknaden. Enligt en mätning från EU-kommissionen (2019, s. 9) är 65 procent av svenskarna nöjda med sin bank, vilket överstiger genomsnittet i EU på 46 procent. Dessutom visar Brunetti (2016) på en negativ korrelation mellan kunskap och benägenheten att byta bank, vilket antyder att personer med högre kunskap valde rätt bank från början. Detta stödjer Svenska Bankföreningens tes om att en trögrörlig kundbas egentligen återspeglar väl fattade beslut och kundnöjdhet.

En annan orsak till den trögrörliga kundbasen skulle kunna vara bristen på grundläggande finansiella kunskaper den svenska befolkningen. Enligt Finansinspektionens undersökning (2023c) saknar en fjärdedel av svenskarna nödvändiga kunskaper för att fatta välgrundade finansiella beslut. Denna kunskapsbrist kan leda till suboptimala beslut, vilket eventuellt påverkar konkurrensen negativt. Banker med bättre erbjudanden, såsom fördelaktigare villkor på sparkonton, kan inte attrahera lika många kunder som de potentiellt skulle kunna. Detta på grund av kunders bristfälliga

finansiella förståelse som krävs för att jämföra och värdera olika finansiella produkter. Dessutom kan koncentrationen av kunders pengar medföra rabatter på bolån eller liknande, vilket ytterligare kan motverka rörlighet av insättningar till andra bankers sparkonton (källa finansinspektionen).

2.4 Tidigare forskning om interest rate pass-through

Interest Rate Pass-Through (IRPT) avser i vilken utsträckning styrräntan påverkar andra räntor i ekonomin. Det finns omfattande forskningslitteratur⁵ och flera studier som utforskar IRTP, både för enskilda länder och internationellt. Trots ämnets breda omfattning finns få forskningsartiklar som specifikt studerar IRPT för Sverige. Först sammanfattas resultatet på IRTP som fokuserat på Sverige. Sedan belyses generella trender som framkommit i landsspecifika studier samt en studie från USA som kollar på styrräntans genomslag på storbanker respektive småbanker.

Interest rate pass through i Sverige

Niels-Jakob Harbo Hansen och Peter Welz (2011) genomförde en studie av Interest Rate Pass-Through (IRPT) för Sverige under perioden 1996 till 2009. Deras resultat visade att, innan finanskrisen, hade marknadsräntor trög inverkan på konsumenträntor (exempelvis sparkontoräntor eller bolåneräntor) men fann fullständigt genomslag på lång sikt (Hansen & Welz, 2011, s. 6). Efter finanskrisen var kortsiktiga marknadsräntors genomslag på kortfristiga konsumentrentor komplett men inte på långsiktiga konsumentrentor.

Fransson och Tysklind (2016) undersöker styrräntans förmåga att påverka marknadsräntor i ekonomin, det vill säga räntepasseringgraden för Sverige. Den undersökta perioden sträcker sig från 2005 till 2016. Fokus ligger på hur både väntade och oväntade förändringar i styrräntan påverkar inlåningsräntan för hushåll. Resultaten visar att en väntad förändring i styrräntan med en procent resulterar i en förändring av inlåningsräntan med 0,68 procentenheter, medan en oväntad förändring ger ett genomslag på 0,93 procentenheter. Dessa koefficienter återspeglar i vilken grad styrräntan får genomslag på sparkontoräntan inom en tvåmånadersperiod efter en ränteförändring.

I en rapport från Svenska bankföreningen (2023) undersöks konkurrensen på bankmarknaden. De finner att genomslaget från styrräntan till sparkontoräntan är 50 procent för banker. Analysen baseras på styrränta och Statistiska Centralbyråns genomsnittsränta (Statistiska Centralbyrå, 2023)

⁵Se **morocco** för en utförlig sammanställning av IRPT studier i världen

från januari 2022 till juni 2023. Det är högre än EU-genomsnittet, som är 19 procent.

Med en fixed effects-modell undersöker Anil Perera och J. Wickramanayake (2016) hur olika makroekonomiska variabler som inflation, centralbanksberoende eller marknadsmakt på bankmarknaden påverkar 122 olika länders räntegenomslag över tid. Rapporten analyserar räntor från 1996 till 2010 och finner att Sverige får fullt genomslag långsiktigt på bolåneräntor och nästan fullt genomslag för sparkontoräntor.

Interest rate pass-through i världen

Det finns en omfattande forskningslitteratur kring interest rate pass-through, och i detta avsnitt har vi valt att fokusera på tre huvudsakliga trender som bedöms som relevanta. Dessutom belyses Uchino studie om småbanker vs storbanker i USA eftersom den ligger nära vår uppsats.

Den första trenden är att konsumenträntor justeras asymmetriskt, vilket innebär att skillnaden mellan sparkontoräntor och marknadsräntor/styrränta inte är konstant över tid. Detta samband har observerats i Australien, men inte i länder som Storbritannien eller USA (Apergis & Cooray, 2015). Däremot finner Yankov (2023, s. 3) en rigid och asymmetrisk anpassning av sparkonton till marknadsräntor i USA. I Portugal observeras en liknande trend där sparkontoräntor inte heller asymmetriskt följer marknadsräntan (Rocha, 2012, s. 71).

Den andra trenden visar att sparkontoräntan i högre grad följer marknadsräntan när marknadsräntan sjunker jämfört med när räntan stiger, vilket oftast gynnar bankerna. (Rocha, 2012, s. 73). I Colombia har en liknande trend observerats, där sparkontoräntorna har en högre spridning under kontraktiv penningpolitik och minskar under expansiv penningpolitik (Holmes et al., 2015, s. 276). Dessutom anpassas styrräntan snabbare och symmetriskt i högre grad när den går ner jämfört med när den stiger.

Den tredje trenden antyder att monopolmakt inte påverkar sparkontoräntor i särskilt hög utsträckning. Enligt Hansen och Weltz (2011, s. 1) beror skillnader i sparkontoräntor mellan småbanker och nischbanker inte på monopolmakt utan kan istället förklaras av variationer i preferenser och teknologiska erbjudanden mellan storbanker och nischbanker. Yankov (2023, s. 40) erbjuder ett liknande resonemang och menar att fler aktörer på bankmarknaden endast påverkar sparkontoräntor om kunders sökbeteenden påverkas av ökad konkurrens. Därför kommer marknadskoncentration

inte nödvändigtvis påverka sparkontoräntor. Enligt Yankov genereras monopolvinster främst av sökkostnader snarare än av ett fåtal aktörer som dikterar sparkontoräntorna på marknaden. Resultatet är överensstämmande med Güntner (2011, s. 1899), som konstaterar att konkurrensen på inlåningsmarknaden har en marginell påverkan på inlåningsräntorna.

Däremot visar Uchino (Uchino, 2014, s. 51) ett negativt samband mellan bankers marknadsmakt i olika regioner och graden av räntepassering från marknadsräntor till inlåningsräntor i Japan. Hur regional marknadsmakt påverkar sparkontoräntor i Sverige kan diskuteras, särskilt med tanke på att flera nischbanker inte har fysiska bankkontor.

2.5 Kreditrisk

I vilken utsträckning skillnaderna i räntor mellan storbanker och nischbanker kan förklaras av oro för kreditförluster kan diskuteras. Kreditförluster refererar till ekonomiska förluster som uppstår när låntagare inte kan uppfylla de avtalade återbetalningsvillkoren. Om storbankerna står inför kreditförluster, finns incitament att höja sparkontoräntorna för att attrahera långivare och säkra inlåning till banken.

Omfattande kreditförluster kan skapa ett alternativt ekonomiskt läge där generella antagande om bankmarknaden slutar gälla. Ett exempel är under finanskrisen, där banker tävlade för att vara "loss leaders," och de som hade en högre insättningsbas presterade bättre efter krisen (Uchino, 2014, s. 404). Osäkerheten kring finansiering skapar därmed ökat tryck att höja sparkontoräntan.

I Sverige syns inga betydande indikationer på kreditförluster utifrån storbankernas finansiella rapportering. År 2022 utgjorde bankernas kreditförluster endast 0,1 procent av balansomslutningen, vilket motsvarar cirka 15 miljarder kronor (Statistiska Centralbyrån, 2022). Denna trend har varit konsekvent under hela den observerade tidsperioden, med undantag för år 2020 då kreditförlusterna utgjorde 0,2 procent av balansomslutningen. Kreditmarknadsbolagen redovisade kreditförluster på 0,0 procent, motsvarande cirka 1,5 miljarder kronor. ⁶

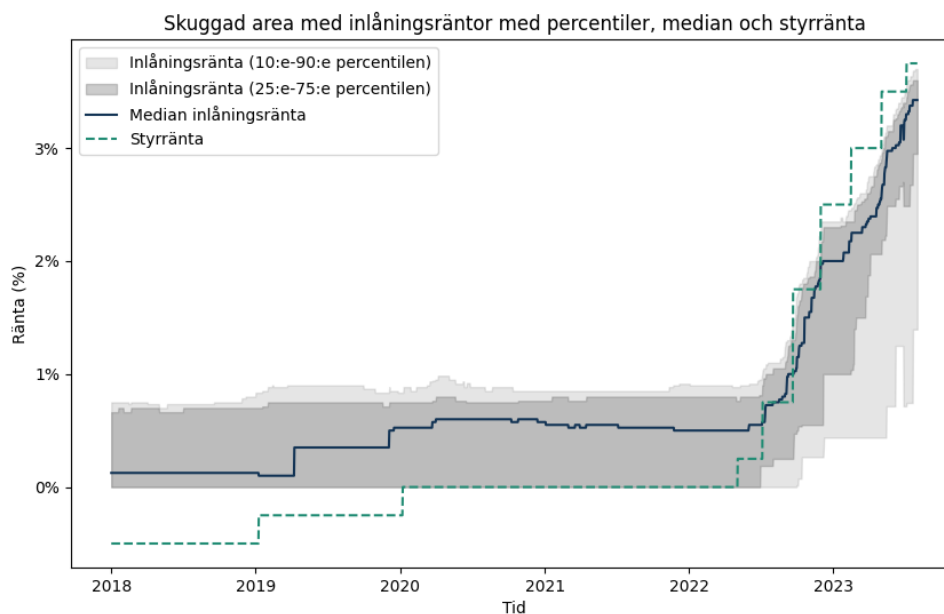
⁶Notera att endast en decimal rapporteras.

3 Data och metod

3.1 Data

Inlåningsräntor

Data på inlåningsräntor har hämtats från Compricer och består av räntor från 44 svenska bankers sparkonton. Räntorna är rörliga och alla sparkonton har fria in- och uttag (se appendix 3) Datan är daglig och sträcker sig från första januari 2018 till första augusti 2023. Datan består av 2039 observationer för varje bank. Totalt summeras antalet observationer till $2039 \times 44 = 89716$ st. Datan har inte säsongjusteras eller behandlats på annat sätt.

Figur 2: Tidsserie över median av inlåningsräntor för samtliga banker för varje tidsperiod t . Varje datapunkt av tidsserien således bestämd av $Inlåningsränta_t$.

Compricer, självpresenterade som “Sveriges största jämförelsesajt för privatekonomi” (Compricer, 2023) har hög trovärdighet på diverse kundrecensionshemsidor⁷. Compricer tillhandahåller prisjä-

⁷Trustpilot mm?

förelser mellan olika varor och tjänster. Om informationen Compricer tillhandahåller är felaktig kan företaget förlora kunder. Därav har Compricer incitament att redovisa korrekt information vilket stärker datans trovärdighet. Därutöver har datan från Compricer jämförts med tillgängliga bankers historiska data, som hämtats från respektive banks hemsida. Datan från Compricer överensstämmer med bankernas redovisade historiska sparkontoränta.⁸

Avistakontopengar

För att konvertera slutresultatet till ett monetärt resultat hämtas data på avistakontopengar (Statistiska Centralbyrån, 2023). "Med avistakonton avses inlåning utan överenskommen löptid, uppsägningstid eller betydande restriktioner i uttagsvillkoren. Till avistakonton räknas exempelvis lönekonton och sparkonton med fria uttag" (SCB, kvalitetsdeklaration, se fil på dc). Datan visar den svenska befolkningens genomsnittliga aggregerade summa pengar på lönekonton och sparkonton med fria in- och uttag. Datan är månatlig och sträcker sig från april 2022 till augusti 2023.

Avistakontopengar har interpolerats linjärt till daglig data enligt följande:

$$A_t = A_1 + \frac{A_2 - A_1}{m_2 - m_1} \times (m - m_1) \quad \left| \begin{array}{l} A = \text{Avistakontopengar} \\ t = \text{dag} \quad \text{där} \quad t \in [1, 488] \\ m = \text{månad} \quad \text{där} \quad m \in [1, 16] \quad (2022/04-01-2023/08-01) \end{array} \right.$$

Datan interpoleras för att kunna anpassas till de dagliga styrränteförändringar.

Styrränta

Styrräntan har hämtats från Riksbanken (källa). Data är i sitt ursprungliga skick, med undantag för att röda dagar och helger som kompletterats med föregående dags räntenivå.

⁸Stickprov har genomförts på banker som publicerat data över historiska inlåningsräntor. Stickproven har genomförts på Handelsbanken (2023), SBAB (2023), Nordax (2023).

3.2 Definitioner

I rapporten används Konkurrensverket (2018, s. 35) definition av storbanker. Storbanker definieras som de fyra stora bankkoncernerna; Svenska Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken (SEB), Swedbank och Nordea. Dessa banker har en omfattande närvaro på den svenska och internationella finansmarknaden. De erbjuder ett brett utbud av finansiella tjänster till såväl företag som privatpersoner. Enligt Konkurrensverket (2018) använder minst 90 procent av de tillfrågade minst en av de fyra stora bankkoncernerna. Storbankerna utgör tillsammans 60 procent av den svenska inlåningsmarknaden. (Swedish Bankers, 2023). Med bred användning av den svenska befolkningen och utbud av finansiella tjänster är de betydande aktörer på den svenska bankmarknaden.

Nischbank definieras enligt Nationalencyklopedin (2023) som "bank som specialiserat sig på att erbjuda enbart vissa banktjänster". Enligt NE kännetecknas nischbanker "gemensamt av... att de inte har något utbyggt nät av bankkontor utan betjänar huvuddelen av sina kunder via telefon eller internet".

I denna uppsats används en bredare definition: Alla banker (eller kreditinstitut) som inte är en storbank. Definition möjliggör oss att inte behöva motivera vad som gör varje enskild icke-storbank till en nischbank. Annars måste varje icke-storbank granskas och godtyckligt medtas eller uteslutas baserat på i vilken utsträckning icke-storbanken anses uppfylla kraven enligt NE:s definition. Denna definition blir bredare men mindre godtycklig i valet av vilka banker (kreditinstitut) som klassas som nisch/neo-banker.

Däremot är urvalet av banker inte kravlöst. För att inkluderas som nischbank i analysen måste följande kriterier uppfyllas:

- Samtliga banker måste omfattas av den statliga inlåningsgarantin. Om banken inte omfattas av den statliga inlåningsgarantin blir räntan på sparkontot mest sannolikt högre, eftersom sparande utan insättningsgaranti medför högre risk för spararen. Denna riskpremie skulle medföra en snedvridning i det slutgiltiga resultatet. Sedan första januari 2021 (Konsumenternas, 2023) måste alla sparkonton erhålla insättningsgaranti. För resterande tidsperiod (2018-2021) har historisk insättningsgaranti verifierats med Riksgälden (Riksgälden, 2023) för alla banker.
- Banken är inte en sparbank. Bankaktiebolag (och kreditinstitut) avser maximera aktieägarnas

vinst, medan sparbanker främjar sparsamhet och verkar utan enskilt vinstintresse. Att jämföra banker med annorlunda målsättning och finansiell modell skulle kunna generera ett snedvridet resultat eftersom bankerna sätter räntor baserat på olika mål. Exempelvis skulle en storbank kunna sätta lägre ränta på ett sparkonto för att reducera kostnaden av att låna ut pengar medan en sparbank höjer räntan för att främja sparande. Olika målsättningar skulle alltså kunna resultera i annorlunda agerande eftersom olika mål eftersträvas.

- Data för bankerna måste vara tillgängliga. Om data inte finns tillgänglig kan inte banken inkluderas i analysen. Att utesluta banker p.g.a. otillgänglighet till data ökar sannolikheten för att effekten av styrräntan på sparkontoräntan (för nischbanker) blir snedvridet. Totalt finns 123 banker varav 44 är sparbanker och två är medlemsbanker (bankföreningen, [2022](#), s. 4).

3.3 Metod

Empirisk Modell

För att undersöka i vilken utsträckning styrräntan fått genomslag på sparkontoräntan mellan åren 2018 - 2023 för storbanker/nischbanker tillämpas en paneldata-modell med fixed effects. Modellen specificeras enligt följande ⁹:

$$Inlåningsränta_{it} = \alpha_i + \beta_1 Styrränta_t + \beta_2 (Styrränta_t \times DummyStorbank_{it}) + \epsilon_{it} \quad (1)$$

Paneldatamodellen som tillämpas är en ekonometrisk modell för att undersöka hur *inlåningsränta_{it}* följer *styrränta_t*, vilken fungerar som den primära förklaringsvariabeln för att belysa dynamiken mellan stor- och nischbanker.

I modellen används inte bara styrräntan som förklarande variabel, utan även två andra faktorer: en dummyvariabel (*DummyStorbank*) och en interaktionsvariabel (*DummyStorbank* \times *Styrränta*).

För det första har dummyvariabeln (*DummyStorbank*) införts för att kategorisera entiteterna i datasetet som antingen storbanker eller nischbanker. Denna variabel möjliggör en grundläggande

⁹För att återskapa resultat se kod ((/modellering/main.py) "Kandidat_HT23", [2023](#)).

uppdelning mellan de olika typerna av banker och underlättar därmed en differentierad analys av hur styrräntan påverkar dem.

För det andra har interaktionsvariabeln (*DummyStorbank* \times *Styrränta*) används för att undersöka hypotesen om en systematisk skillnad i hur styrräntan påverkar inlåningsräntan beroende på banktyp. Genom att multiplicera dummyvariabeln med styrräntan skapas en term som kvantifierar den specifika påverkan som styrräntan har på storbanker jämfört med nischbanker. Denna interaktionsvariabel ger modellen möjlighet att fånga upp och förklara komplexiteten i relationen mellan styrräntan och inlåningsräntan för olika finansiella institutioner.

Sammanfattningsvis möjliggör dessa två variabler en mer nyanserad och differentierad analys av sambandet mellan styrräntan och inlåningsräntan över olika typer av banker, vilket är av central betydelse för att förstå och tolka resultaten av modellen.

För att göra vår analys mer robust och inkludera de individuella skillnaderna mellan bankerna i vår paneldata har vi infört en fixed effects term, α_i , för varje entitet (i detta fall varje bank).

Fixed effects termen är avsedd att fånga upp de konstanta, oobserverbara individuella skillnaderna som inte förändras över tidsserien för våra bankentiteter. Dessa individuella faktorer inkluderar möjligen bankernas unika egenskaper, såsom affärsstrategier, kundrelationer eller interna processer. Vilket är egenskaper som rimligtvis skiljer sig mellan mindre och större banker.

Genom att inkludera α_i i modellen tas entitetsspecifika faktorer i beaktning och isolerar dem från förändringar som annars skulle tillskrivas styrräntan. I praktiken innebär detta att vi "justerar" vår analys för att subtrahera de individuella genomsnitten från varje observation. På så sätt kan vi fokusera på hur förändringar i styrräntan påverkar inlåningsräntan utöver de konstanta skillnaderna mellan bankerna.

Entitetseffekten implementeras i modellen genom att vi har n antal okända koefficienter som estimeras enligt följande ¹⁰

¹⁰Denna modell använder *least squares dummy variables* metoden, alternativt skulle man kunna beräkna entitetseffekten genom en medelcentrerad metod, genom följande: $Inlåningsränta_{it} - \overline{Inlåningsränta}_i = \beta_1(Styrränta_{it} - \overline{Styrränta}_i) + \beta_2((Styrränta \times DummyStorbank)_{it} - \overline{(Styrränta \times DummyStorbank)}_i) - (\epsilon_{it} - \overline{\epsilon}_i)$ men estimeringen är matematiskt ekvivalent.

$$\begin{aligned} \text{Inlåningsränta}_{it} = & \beta_1 \text{Styrränta}_{it} + \beta_2 (\text{Styrränta} \times \text{DummyStorbank}) \\ & + \sum_{i=2}^{N=44} \gamma_i Dn_{it} + \epsilon_{it} \end{aligned} \quad (2)$$

där dummyvariabeln D definieras beroende på om den givna observationen tillhör entiteten ¹¹

$$D_{ji} = \begin{cases} 1, & \text{om observationen tillhör entitet } i \\ 0, & \text{annars} \end{cases}$$

3.4 Estimering av ränteutgifter mellan storbanker och nischbanker

Vi använder följande ekvationer för att modellera och uppskatta ränteutgifterna för både nischbanker och storbanker över en tidsperiod från t till T . Där t_1 = april 2022 och T = augusti 2023.

För nischbanker definieras ekvation därmed likt följande

$$\sum_{t=1}^T \text{Ränteutgifter}_t = \sum_{t=1}^T \text{Avistakontopengar}_t \times \left(1 + \sum_{t=1}^T \text{Styrränta}_t \times (\beta_1)^{1/365} \right) - 1 \quad (3a)$$

$$\sum_{t=1}^T \text{Ränteutgifter}_t = \sum_{t=1}^T \text{Avistakontopengar}_t \times (\text{Multiplikator}_{t, \text{Nischbanker}}) - 1 \quad (3b)$$

och för storbanker inkluderar vi koefficienten för interaktionsvariabeln i ekvation 1, som tar hänsyn till den differens som observeras mellan banktyperna

¹¹Den första dummyvariabeln $D1$ behöver även uteslutas för att inte hamna i *dummy variabel trap*.

$$\sum_t^T \text{Ränteintäkter}_t = \sum_t^T \text{Avistakontopengar}_t \times \left(1 + \sum_t^T \text{Styrränta}_t \times (\beta_1 - \beta_2)^{1/365} \right) - 1 \quad (4a)$$

$$\sum_t^T \text{Ränteintäkter}_t = \sum_t^T \text{Avistakontopengar}_t \times (\text{Multiplikator}_{t, \text{Storbanker}}) - 1 \quad (4b)$$

Då datan för avistakontopengarna (Statistiska Centralbyrån, 2023) är interpolerat från månatlig till daglig och styrräntedatan från Riksbanken (2023) är i dagligdata i sin ursprungliga form, så är t definierad enligt $t \in [1, 488]$.

De tidigare nämnda ekvationerna använder våra huvudregressionskoefficienter (från ekvation 3) för att uppskatta ränteintäkterna som allmänheten skulle ha erhållit beroende på deras val av banktyp. Koefficienterna fungerar som multiplikatorer för avistakontopengarna. Dessa multiplikatorer varierar över olika tidsperioder och definieras därför för varje t .¹²

¹²För att återskapa resultat se kod ((sökväg: /monetary_outcome/monetary_outcome.py) “Kandidat_HT23”, 2023).

4 Resultat

Först presenteras koefficienterna för paneldatamodellen och sedermera en graf som visualiserar hur inlåningsräntan förändras i förhållande till styrränta för storbank respektive nischbank. Därefter visas resultatet i monetära termer.

4.1 Resultat från paneldatamodellen

Parameter	Koefficient	Std. err.	t-statistika	p-värde
Styrränta	0.5377	0.0354	15.183	0.0000
Styrränta \times DummyStorbank	-0.1579	0.0402	-3.93	0.0001
R^2_{within}	0.7451			
Antal banker	44			
Antal tidsperioder (dagar)	2039			

Tabell 1: Resultat över den estimerade paneldatamodellen specificerad i ekv. 1. Estimeringen använder klustrade standard-errors på entitet- och tidsnivå där entitetseffekterna elimineras med användning av LSDV.

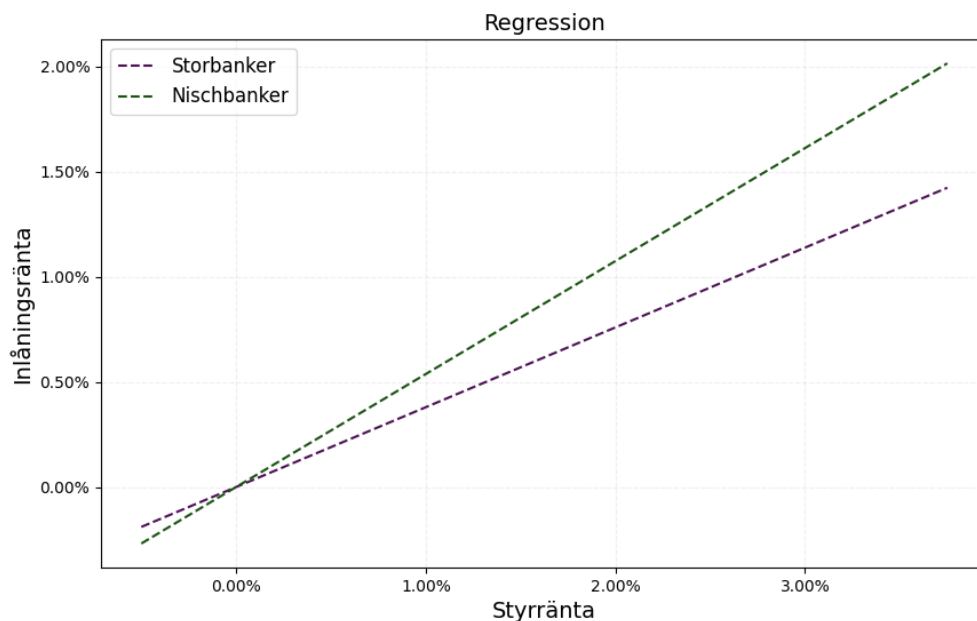
Resultatet från tabell 1 visar skillnaden i styrräntans passeringsgrad till nischbanker/storbanker. För nischbanker ger en styrränteökning på en procent en ökning av av genomsnittlig inlåningsränta på 0.53 procent. För storbanker är styrräntans passeringsgrad lägre: När styrräntan ökar med en procent ökar storbankers genomsnittliga inlåningsränta med 0.3798 ($0.5377 - 0.1579$) procent.

Standardfelen är 0.0354 för nischbank och 0.0402 för storbank. För storbanker ligger den uppskattade effekten av styrräntan på sparkontoräntan med 95 procent säkerhet mellan (avrundat) $(-0.236692, -0.079108)$; $(-0.1579 - 1.96 \times 0.0402, -0.1579 + 1.96 \times 0.0402)$. För nischbanker ligger den uppskattade effekten av styrräntan på sparkontoräntan med 95 procent säkerhet mellan (avrundat) $(0.468315, 0.607084)$; $(0.5377 - 1.96 \times 0.0354, 0.5377 + 1.96 \times 0.0354)$.

P-värdet är nära noll för båda koefficienter vilket innebär att korrelationen mellan styrränta och sparkontoränta (med hög sannolikhet) inte är noll. R^2_{within} är 0.7451. Det innebär att variationen i sparkontoräntan för bank i kan förklara 0.7451 av variationen i styrräntan efter bankspecifika effekter tagits i beaktning.

Det samband som presenteras i tabell 1 illustreras i följande graf 3. Grafen visar hur genomsnittlig

sparkontoränta för nischbanker/storbanker förändras givet en styrränteförändring, där $\beta_1 = 0.5377$. är lutningen för nischbank och $\beta_1 - \beta_2 = 0.3798$ är lutningen för storbank.

Figur 3: Regression över inlåningsränta för stor- respektive nischbanker. Den gröna linjens lutning är $\beta_1 = 0.5377$ och den lila linjens lutning är $\beta_1 - \beta_2 = 0.3798$.

4.2 Estimering av ränteintäkter mellan storbanker och nischbanker

Genom användning av ekvation 3 och ekvation 4 har vi genomfört en estimering som ger oss resultatet att den aggregerade summan av ränteintäkter som privatpersoner skulle ha erhållit, under förutsättning att samtliga medel på avistakonton i den svenska ekonomin hade varit placerade hos den specificerade kategorin av banktyp (storbank vs. nischbank), skulle ha summerats till det resultat som redovisas i tabell 2.

Vår analys avser perioden från och med den första räntehöjningen (där räntan > 0) efter nollrätteperioden, det vill säga från maj 2022 till augusti 2023.¹³ Om samtliga medel på avistakonton under denna tidsram hade varit placerade hos de banker som vi klassificerar som storbanker, skulle de totala ränteintäkterna för allmänheten ha uppgått till cirka 21 419 miljoner SEK. I fallet med

¹³Perioden använd i uträkningen: 2022-04-01 – 2023-08-01.

nischbanker skulle motsvarande summa ha varit cirka 30 260 miljoner SEK. Således observeras en estimerad skillnad på 8 840 miljoner SEK ($30260,09 - 21419,31$).

Banktyp	Ränteintäkter (MSEK)
Ränteintäkter _{Nischbanker}	30260.09
Ränteintäkter _{Storbanker}	21419.31
Δ Ränteintäkter	8840.77

Tabell 2: Resultat baserad på ekvation 3 och ekvation .

5 Diskussion

Vår studie har undersökt sambandet mellan styrräntor och sparkontoräntor för storbanker och nischbanker. Genom att använda en Fixed Effects-modell kan bankspecifika egenskaper kontrolleras för och styrräntans genomslag på sparkontoräntor kunnat uppskattas. När bankspecifika egenskaper hålls konstanta ger en styrränta på en procent ett genomsnittligt genomslag på nischbankernas sparkontoränta med 0.53 procent respektive 0.37 procent för storbanker.

5.1 Resultatens implikationer och brister

Resultatet ger implikationer för Riksbankens förmåga att påverka sparkontoräntorna på konton med fria in- och uttag. Detta understryker hur effektiviteten i räntekanalerna, som en del av sparkontoräntan, kan spela en roll i överföringen av penningpolitiska åtgärder till inflationen. Sannolikt har Riksbankens sparkontoräntekanal en låg påverkan på inflationen givet Sverige höga privata skuldsättning (källa) där bolåneräntor har den dominerande effekten hämmande av inflationen.

Med fem gånger så mycket pengar på avistakonton jämfört med sparkonton kan sparkontoräntor potentiellt ha en inflationsbekämpande effekt. Eventuellt vill personer behålla förmågan att ta ut pengar samtidigt som de är medvetna om att undvikande av konsumtion idag kan leda till ökad konsumtion imorgon. Detta antagande kan problematiseras givet den höga inflationen (datum, skrivande stund är) , vilket skapar incitament att konsumera mer idag istället för att spara pengar.

Resultatet kan ge fördelningspolitiska implikationer för olika målgrupper som eventuellt använder de bankerna i olika utsträckning. Den svenska befolkningen kunde erhållit ca 8 miljarder mer om samtliga sparar på en nischbank än en storbank.¹⁴ Till vår vetskap känner vi inte till några undersökningar kring vilka som använder sparkonton på nischbanker respektive storbanker. Däremot, om det Yankov (2023) finner också kan appliceras på Sverige, har äldre högre sökkostnader vilket gör att storbanker kan erbjuda lägre sparkontoräntor. Högre sökkostnader tillskrivs äldres lägre benägenhet att använda internet där en liknande trend hittas i Sverige. Ca 25 procent av Sverige 75 - 85 åringar saknar tillgång till internet och av alla 65 -74 åringar använder 80 procent internet för att utföra banktjänster (Statistiska Centralbyrån, 2020, s. 8, 32) vilket antyder att äldre inte kan

¹⁴Antagandet bygger på att en större kundbas hos nischbanker inte resulterar i att nischbanker ändrar sitt räntesättningsbeteende.

använda många nischbanker givet att de saknar fysiska kontor som kan besökas.

I vilken utsträckning modellen kan förutsäga framtida ränteförändringar kan också problematiseras. Räntepassning har studerats i en period då styrräntan går upp. Sparkontoräntan tenderar att erhålla spridning mellan olika banker vid styrränteuppgång men samordning vid nedgång (källa). Vår uppskattning fångar enbart räntepassningen vid en uppgång av styrräntan. Om styrräntan går ned håller förmodligen inte sparkontoräntans samband mellan nischbanker och storbanker. Sannolikt minskar skillnaden i räntepassning mellan storbanker och nischbanker vid styrräntenedgång.

Sparkontoräntesättningsbeteendet kan också påverkas av flera andra faktorer, exempelvis konkurrenssituationen på marknaden eller strukturella förändringar såsom minskat antal bankkontor (som kan ge högre marginal och därav högre sparkontoräntor). Andra händelser som också kan påverka sparkontoräntesättningsbeteende är globala ekonomiska kriser, exempelvis en finanskris där banker tävlade om att sätta högsta möjliga sparkontoränta (källa). Då påverkas hela banksektorn samtidigt av något annat än styrräntan.

Vår modell fångar bankspecifika räntesättningsbeteenden genom termen a_i , men inte tidsspecifika effekter som skulle kunna kontrollera för tidsspecifik varians som är konstant mellan bankerna. Eftersom styrräntan har samma effekt på samtliga banker samtidigt kan inte tidsspecifika effekter och styrräntans effekt urskiljas. Detta är en konsekvens av att styrräntan är densamma för samtliga banker.

5.2 Förklaring av resultat och förenlighet med tidigare forskning

I Svenska bankföreningens rapport (2023, s. 16) framgår att passeringsgraden för storbanker är 50 procent, baserad på genomsnittsräntan under den aktuella studieperioden. Vår paneldatamodell visar emellertid ett lägre genomsnitt. Svenska bankföreningen fokuserar på en övergripande deskriptiv jämförelse mellan styrränta och inlåningsränta, vilket ger en användbar indikation av räntemarknadens generella påverkan på banksektorn. Å andra sidan, genom att använda regression för både nisch- och storbanker, möjliggör vi en djupare och statistisk analys för att identifiera potentiella skillnader i hur dessa bankkategorier reagerar på förändringar i styrräntan och dess påverkan på inlåningsräntorna. Detta ger en mer nyanserad förståelse och kan avslöja signifikanta skillnader i bankernas respons på räntemarknadens dynamik.

Resultatet kan jämföras med Fransson och Tysklid (Tysklind, 2016) som finner ett genomsnitt på 0,62 respektive 0,97 för väntade och oväntade styrränteförändringar. Deras koefficienter blir sannolikt högre eftersom de jämför sparkontoräntans genomsnitt två månader efter en styrränteförändring medan vår modell jämför den genomsnittliga effekten av styrräntan på sparkontoräntan.

Det kan finnas flera förklaringar till att styrräntan får ett högre genomsnitt på nischbanker jämfört med storbanker. En möjlig förklaring är att individer erhåller bristande engagemang för att motiveras att byta bank (Hauff, 2018, s. sid). Eftersom storbankerna innehar 60 procent av hushållens inlåning kan de sätta lägre räntor, eftersom de vet att individer eventuellt inte orkar byta bank.

Å andra sidan, med en mindre andel inlåning, erbjuder nischbanker eventuellt högre sparkontoräntor för att locka till sig kunder. Nischbankerna är eventuellt medvetna om individernas bristande engagemang och för att få individer att gå över det bristande engagemangets tröskel, sätter de högre sparkontoräntor. Detta är förenligt med studien av d'Avernas et al., 2023 som visar att småbanker sätter högre sparkontoräntor än storbanker.

Om individer beslutar att byta (eller komplettera) bank, står de inför valet mellan flera olika nischbanker. Det kan därmed antas att individen väljer den nischbank som erbjuder den mest fördelaktiga sparkontoräntan¹⁵. Det är förenligt med (d'Avernas et al., 2023) där efterfrågeelasticiteten är högre för småbanker än för storbanker.

Det kan också antas att nischbanker erhåller kunder med lägre sökkostnader. Givet att många nischbanker kräver internåtkomst utesluts många personer med högre sökkostnader (exempelvis äldre, se Yankov?).

Att individer väljer den nischbank som ger bäst sparkontoränta kan också problematiseras, särskilt med tanke på att en fjärdedel av individer har brister i sina finansiella kunskaper (Finansinspektionen, 2023c). Dessutom kan inlåsnings effekter och räntematchning, där individen placerar samtliga sina tillgångar på samma bank, påverka benägenheten att söka sig till ett mer förmånligt sparkonto (Finansinspektionen, 2023a, s. 27).

Enligt Konkurrensverket (Konkurrensverket, 2023, s. 7) finns ingen tydlig drivkraft för storbankerna att inleda konkurrens mellan sparkonton. Eventuellt finns faktorer som kan underlätta en form av tyst samordning mellan aktörerna, exempelvis genom prissignalering (Konkurrensverket, 2023). Det

¹⁵Givet att de byter eller kompletterar bank för att få den bästa sparkontoräntan

finns alltså argument för att nischbanker och storbanker konkurrerar på olika villkor. Nischbankerna konkurrerar mer intensivt för att attrahera kunder och storbankerna höjer inte sparkontoräntan p.g.a bristfälligt incitament. Skillnaderna i sparkontoräntor mellan stor- och nischbanker kan således förklaras av att bankerna har olika konkurrensstrategier.

5.3 Monetära resultatets relevans, trovärdighet och innebörd

Det monetära resultatet bör tolkas med försiktighet. Beräkningen tar inte hänsyn till vad sparkontoräntan blir när styrräntan är noll. Dessa faktorer utesluts som bankspecifika effekter. Däremot ger det monetära resultatet en uppskattning på hur mycket pengar den svenska befolkningen får med en genomsnittlig storbank respektive genomsnittlig nischbank. Det monetära resultatet sätter koefficienterna i ett monetärt perspektiv vilket tydliggör de fördelningspolitiska implikationerna. Den svenska befolkningen får ca åtta miljarder kronor mer av att använda en genomsnittlig nischbank än en storbank. Det kan därför vara relevant att undersöka om det finns en demografisk skillnad mellan användare av respektive banker.

Med hänvisning till diagrammet i figur 1 framgår att sparkontoräntan hos storbankerna ligger på 0 när styrräntan är 0 (eller negativ), medan nischbankernas sparkontoränta håller sig över nollnivån inom samma tidsperiod. Det indikerar att differensen i ränteintäkter för den svenska befolkningen mellan en storbank och en nischbank förmodligen är större än det uppskattade värdet.

Storbanker erbjuder generellt ett bredare utbud av finansiella tjänster, exempelvis försäkringstjänster, investeringstjänster eller fastighetsfinansiering. Det bredare utbudet av tjänster kan vara betydelsefull för individens bankval, då inlåningsräntan sannolikt inte speglar individens alla ekonomiska behov och preferenser. Dessutom är det vanligt att nischbanker saknar fysiska bankkontor, vilket är en tjänst som särskilt den äldre befolkningen värdesätter (Statistiska Centralbyrån, 2020). Även individer väljer att använda sig av flera banker, inklusive en nischbank för att maximera sina inlåningar, uppstår fortfarande en fördröjning i banksystemet där transaktioner mellan banker tar en dag. Fördröjningen skulle kunna vara betydande för individers val att inte byta/komplettera med en nischbank.

5.4 Implikationer för lagstiftningsförslag

Vilka implikationer resultaten har för lagstiftning går utöver vår studie. Dock, om konkurrensverkets resultat om bristande emotionellt engagemang för bankbyte beaktas, är det troligt att konkurrensstärkande lagstiftning inte nödvändigtvis kommer generera konkurrenskraftiga sparkontoräntor. Som Yankov (2023) beskriver, kommer enbart fler banker påverka sparkontoräntor om individers sökkostnader förändras. Således kommer inte konkurrensstärkande lagstiftning ha nämnvärd effekt på sparkontoräntor om den inte påverkar individers sökkostnader. Å andra sidan kan denna tes problematiseras givet de inlåsnings effekter som Finansinspektionen belyser (Finansinspektionen, 2023b, s. 27). Lagstiftningsförändringar på bankmarknaden bör därför fokusera på att minska individens bristande engagemang samt motverka inlåsnings effekter.

Det finns flera områden för vidareutveckling av denna uppsats. Exempelvis skulle en demografisk undersökning av den svenska befolkning kring sparkontoanvändning ge insikter kring vilka som gynnas av nischbankernas högre sparkontoräntor. Givet äldre personers lägre internanvändning (Statistiska Centralbyrån, 2020) och sannolikt högre sökkostnader (Yankov, 2023) gynnas förmodligen yngre personer och de med högre internetvana. En demografisk undersökning skulle kunna belysa i vilken utsträckning olika grupper faktiskt gynnas/missgynnas. Detta kan ha relevans för lagstiftning och fördelningspolitik.

För att undersöka anpassningshastigheten hos sparkontoräntor till styrränteförändringar kan andra statistiska modeller vara användbara, exempelvis VARMA (Vector Autoregressive Moving Average) eller ARIMA (Autoregressive Integrated Moving Average). Dessa modeller är lämpade för att analysera och skapa prognoser för tidsberoende data. Genom modellernas tillämpning skulle djupare förståelse för dynamiken i hur sparkontoräntor reagerar på förändringar i styrräntan kunna uppnås.

Nischbankernas räntesättningsstrategier kan variera beroende på deras storlek. Mindre nischbanker kan initialt erbjuda högre sparkontoräntor för att locka till sig kunder. Efter att ha uppnått en viss storlek och kundbas kan dessa banker dock sänka sina räntor, eftersom de då inte längre behöver locka lika aktivt. Å andra sidan skulle storbanker eventuellt höja sparkontoräntorna om de tappar inlåning för att bibehålla kunder. Det skulle därför vara relevant att undersöka hur bankers marknadsandelar på inlåning påverkar sparkontoräntan.

6 Slutsats

Sammanfattningsvis ger den genomförda studien en inblick i sambandet mellan styrränta, inlåningsräntor och bankkategorisering. Genom att analysera data från etablerade stora banker jämfört med nischbanker har vi kunnat dra slutsatser om hur förändringar i styrräntan påverkar inlåningsräntorna.

Studien har använt en metodik, baserad på en fixed effects paneldatamodell med differentiering mellan storbanker och småbanker genom dummyvariabler. Resultaten tyder på en skillnad i de inlåningsräntor som erbjuds av nischbanker jämfört med storbanker. Denna skillnad identifierats och kvantifierats genom översättning till konkreta monetära värden. I synnerhet har allmänheten, med avistakonton som referens, upplevt en ekonomisk förlust på 8840 MSEK under perioden april 2022 till augusti 2023 i samband med den första räntehöjningen sedan den nollränteperiod som präglade 2010-talet.

Därmed understryker denna uppsats påverkan som styrränteförändringar har på bankernas inlåningsräntor och de ekonomiska konsekvenserna för allmänheten, med särskilt fokus på skillnaderna mellan stora etablerade banker och mer specialiserade nischbanker. Denna insikt har betydelse för den ekonomiska forskningen och kan vara användbar för beslutsfattare som strävar efter att förstå skillnader i räntesättningsbeteendet mellan banktyperna.

Referenser

- Apergis, N., & Cooray, A. (2015). Asymmetric interest rate pass-through in the u.s., the u.k. and australia: New evidence from selected individual banks. *Journal of Macroeconomics*, 45(100), 155–172. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:eee:jmacro:v:45:y:2015:i:c:p:155-172>
- Bank- och finansmarknadsstatistik. (2022).
- Bankföreningen, S. (2023). *Konkurrensen i den svenska banksektorn*. <https://www.swedishbankers.se/media/5665/2310-konkurrensen-i-den-svenska-banksektorn-2023.pdf>
- bankföreningen, S. (2022). Bank- och finansstatistik.
- Brunetti, M., Giarda, E., & Torricelli, C. (2016). Is financial fragility a matter of illiquidity? an appraisal for italian households. *Review of Income and Wealth*, 62(4), 628–649. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/roiw.12189>
- Cervenka, A. (2023). Bankernas övervinster symtom på att något är sjukt. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/MolWOJ/bankernas-overvinster-symptom-pa-att-nagot-ar-sjukt>
- Compricer. (2023). *Om oss*. <https://www.compricer.se/om-compricer/>
- d'Avernas, A., Eisfeldt, A. L., Huang, C., Stanton, R., & Wallace, N. E. (2023). The deposit business at large vs. small banks. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4607440>
- Finansinspektionen. (2022). *Bankbarometern oktober*. <https://www.fi.se/contentassets/31dc6cccbd37421aad96add306e59e5a/bankbarometern-oktober-2022.pdf>
- Finansinspektionen. (2023a). *Konsumenternas ställning på bankmarknaden*. <https://www.fi.se/contentassets/0007f7fb35cb4a88b1571448d2a09bff/rapport-konsumenternas-stallning-pa-bankmarknaden-lankar.pdf>
- Finansinspektionen. (2023b). *Konsumenternas ställning på bankmarknaden*. <https://www.fi.se/contentassets/0007f7fb35cb4a88b1571448d2a09bff/rapport-konsumenternas-stallning-pa-bankmarknaden-lankar.pdf>
- Finansinspektionen. (2023c). *Många har svårt att förstå grundläggande ekonomi*. <https://www.fi.se/sv/publicerat/nyheter/2023/manga-har-svart-att-forsta-grundlaggande-ekonomi>
- Güntner, J. (2011). Competition among banks and the pass-through of monetary policy. *Economic Modelling*, 28(4), 1891–1901. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:eee:ecmode:v:28:y:2011:i:4:p:1891-1901>
- Hansen, N.-J. H., & Welz, P. (2011). Interest rate pass-through during the global financial crisis. (855). <https://ideas.repec.org/p/oec/ecoaaa/855-en.html>
- Hauff, J. C. (2018). *Byta bank, komplettera eller klaga*. <https://www.konkurrensverket.se/informationsmaterial/rapportlista/byta-bank-komplettera-eller-klaga---en-studie-av-rorligheten-pa-den-svenska-bankmarknaden-med-speciellt-fokus>
- Historiska sparräntor handelsbanken. (2023). *Handelsbanken*. <https://www.handelsbanken.se/sv/privat/kontokort-och-betala/rantor-privatpersoner/historiska-sparrantor>
- Holmes, M. J., Iregui, A. M., & Otero, J. (2015). Interest rate pass through and asymmetries in retail deposit and lending rates: An analysis using data from colombian banks. *Economic Modelling*, 49, 270–277. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.econmod.2015.04.015>
- Kandidat_ht23. (2023).
- Konkurrensverket. (2023). *Finansmarknaden - konkurrens i kristider* [2023]. <https://www.konkurrensverket.se/informationsmaterial/rapportlista/finansmarknaden---konkurrens-i-kristider>
- Konsumenternas. (2023). *Sparkonton med insättningsgaranti*. <https://www.konsumenternas.se/sparande--pension/sparande/sparkonton>
- Lag om bank- och finansieringsrörelse (2004).
- Nationalencyklopedin. (2023). *Nischbank*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/nischbank>
- Perera, A., & Wickramanayake, J. (2016). Determinants of commercial bank retail interest rate adjustments: Evidence from a panel data model. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 45, 1–20. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.intfin.2016.05.006>
- Räntehistorik nordax. (2023). *Nordax*. <https://www.nordax.se/spara/rantehistorik>
- Riksgälden. (2023). *Banker och institut anslutna till insättningsgarantin*. <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/insattningsgarantin-och-investerarskyddet/sa-fungerar-insattningsgarantin/banker-och-institut-anslutna-till-insattningsgarantin/>
- Rocha, M. D. (2012). Interest rate pass-through in Portugal: Interactions, asymmetries and heterogeneities. *Journal of Policy Modeling*, 34(1), 64–80. <https://ideas.repec.org/a/eee/jpolmo/v34y2012i1p64-80.html>
- SBAB. (2023). *Inlåningsräntor sbab*. https://www.sbab.se/download/18.6775476818414432d901dd7/1668606975116/SBAB%20sparra%20CC%2088ntehistorik_221117.xlsx
- Statistiska Centralbyrån. (2020). *Befolkningens it-användning*. https://www.scb.se/contentassets/a3faa0cdf5c44382a8343eb4a2e3df04/le0108_2020a01_br_lebr2001.pdf
- Statistiska Centralbyrån. (2022). *Bokslutsstatistik för banker och andra finansinstitut* [Nedladdningslänk Excel]. https://www.scb.se/contentassets/7740eebbfaeb461dad40dbe9d2abd3ab/arswebb_2022.xls
- Statistiska Centralbyrån. (2023). *Finansmarknadsstatistik, oktober 2023*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/finansmarknad/finansmarknadsstatistik/finansmarknadsstatistik/>

[pong/tabell-och-diagram/finansmarknadsstatistik-oktober-2023](#)

- Svenska Bankföreningen. (2018). *Regleringar och krav på bankerna – konsekvenser för företag och hushåll*.
- Svenska Bankföreningen. (2019). *Konkurrensen i den svenska banksektorn - sammanfattning*. <https://www.swedishbankers.se/media/4284/sammanfattning-konkurrensrapport-2019.pdf>
- Sveriges Riksbank. (2023). *Styrräntan, in- och utlåningsräntor* [Länk för nedladdning av Excel-fil]. <https://www.riksbank.se/globalassets/media/statistik-afm/repot/styrrantan/styrrantan-dagsnoteringar-1994-2.xlsx>
- Sveriges Television. (2023). Aktuellt. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/banktoppen-samhallsekonomiska-problem-om-vi-inte-tjanar-pengar>
- Swedish Bankers. (2023). *Bankerna i sverige*. <https://www.swedishbankers.se/media/5530/bankerna-i-sverige-2022.pdf>
- Taltavull, B. (2023). Vinstfest i bankpalatsen: 79 miljarder kronor - swedbanks vd och koncernchef jens henriksson. *Svenska Dagbladet*. <https://www.svd.se/a/GM261x/storbankernas-vinstfest-128-miljarder-kronor>
- Tysklind, L. F. O. (2016). Penningpolitikens effekter på räntor. https://archive.riksbank.se/Documents/Rapporter/POV/2016/2016_1/rap_pov_artikel_2_160317_sve.pdf
- Uchino, T. (2014). Bank deposit interest rate pass-through and geographical segmentation in japanese banking markets. *Japan and the World Economy*, 30, 37–51. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.japwor.2014.02.003>
- Yankov, V. (2023). In search of a risk-free asset: Search costs and sticky deposit rates. *Journal of Money, Credit and Banking*. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jmcb.13040>

7 Appendix

7.1 Underlag av banker och kreditinstitut för inlåningsräntor

Bank	Konto	$\overline{Ränta}$ (%)	Min (%)	Max (%)	DSB
Aros Kapital	Likvidkonto	1.06	0.7	3.45	0
Avanza Bank	Sparkonto	0.295	0.0	3.25	0
Avida Finans	AvidaSpar	1.08	0.65	3.3	0
Bank Norwegian	Sparkonto	0.9	0.45	3.6	0
Bluestep Bank	SuperFlex	0.97	0.5	3.52	0
Borgo	Rörligt	0.44	0.0	3.7	0
Brocc Finance	Spar	1.08	0.6	3.7	0
Carnegie	Sparkonto	0.72	0.5	3.7	0
Collector sparkonto	Collector sparkonto	0.87	0.4	3.5	0
Danske Bank	Sparkonto	0.13	0.0	1.2	0
Erik Penser Bank	Penser Spar Rörlig	0.56	0.0	2.3	0
Froda	Sparkonto	0.66	0.5	3.6	0
HoistSpar	Sparkonto Flex	0.82	0.65	3.5	0
Ikano Bank	Sparkonto	0.6	0.0	3.65	0
Instabank	Sparkonto	0.52	0.0	3.7	0
Landshypotek Bank	Sparkonto Trygghet	0.9	0.45	3.65	0
Lantmännen Finans	e-Kapitalkonto	0.82	0.0	3.75	0
Lea Bank ASA	Sparkonto Plus	0.09	0.0	0.0	0
Lunar	Sparkonto	0.62	0.25	3.25	0
Mangold	Depåkonto	0.0	0.0	0.0	0
Marginalen	Sparkontot	0.85	0.55	3.2	0
Moank	Flex	0.44	0.0	3.75	0
Morrow Bank	Spara	0.78	0.0	3.6	0
Multitude Bank	Sparkonto	0.09	0.7	3.55	0
Nordax Bank	Sparkonto Xtra	1.11	0.0	3.65	0
Nordiska	Flex Plus	0.87	0.65	3.7	0
Nordnet	Sparkonto	0.23	0.2	3.25	0
Northmill Bank	Rörligt Sparkonto	0.84	0.55	3.4	0
PRA Spar	Spar	1.11	0.0	3.7	0
Qliro	Rörligt sparkonto	1.07	0.65	3.25	0

Table 3 Continued from previous page

Bank	Konto	$\overline{R\ddot{a}nta}$ (%)	Min (%)	Max (%)	DSB
Resurs Bank	Sparkonto	0.85	0.5	3.6	0
Rocker	Standard	0.24	0.0	3.5	0
Santander Consumer Bank	Mitt spar	1.04	0.0	3.5	0
SBAB Bank	Sparkonto	0.84	0.65	3.65	0
Serafim Finans	SeraFlex privat	0.79	0.0	3.7	0
SevenDay Bank	Sparkonto	1.12	0.65	3.25	0
Skandia	Sparkonto	0.35	0.25	3.4	0
Svea Bank	Sparkonto	1.06	0.55	3.4	0
TF Bank	TF Sparkonto Plus	0.51	0.0	0.7	0
Volvofinans Bank	Sparkonto	0.9	0.0	3.25	0
Handelsbanken	Sparkonto	0.18	0.2	2.0	1
SEB	Enkla Sparkontot	0.51	0.2	2.0	1
Swedbank	e-sparkonto	0.9	0.0	1.85	1
Nordea	Förmånskonto	0.18	0.0	1.9	1

Tabell 3: Jämförelse av sparkonton: Medelvärde räntesatser, minimi- och maximiräntor under tidsperioden samt DummyStorbank (DSB) för underlaget av banker.